

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՌՈՐԵԱՅ ԱՆԿԱՆ ՀԱՅԱԹԵՐԹ

ԿԸ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՁՈՐԵՎՇԱԲԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՈՐԵՐԸ

ليبانون
LIPANAN
JOURNAL ARMÉNIEN
BI HEBDOMADAIRE

ՀԱՍՏԻ:
RUE MAARAD BEYROUTH
(R. Libanaise)

Directeur-Propriétaire J. ADJEMIAN

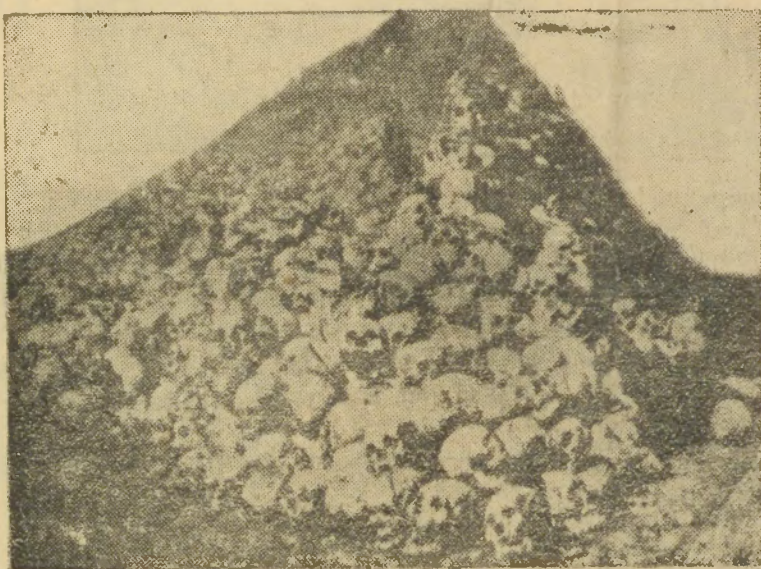
ԳՆԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ
ՋԵՂԵՊԻ ԵՂԵՐԻ
Մանկղզիի եւ մագարոնի գործարար
արտադրութիւնները

Բ Ա Յ Ե Գ Ի Ն

Տարեկան	Վեցամսեայ
Սուրիա 350 ս. դ.	Սուրիա 200 ս. դ.
Արտահմ. 100 ֆր.	Արտահմ. 70 ֆր.

Ձեռագիրներ եւ չեն վերադարձուիր

ԵԿԷՔ ՀԱՅԵՐ. ԽՈՆԱՐՅԱԾ ՍԶԳ. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ՝ ՈՒԽՏԵՆՔ ԶԻՐԱՐ ԵՒ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՄԻՐԵԼ

ՏԵՐ ԶՕՐԻ ՄԵՋ ԻՈՒՆԻՈՒՐԸ ՀԱՅՈՑ ԳԱՆԵ ԲԼՈՒՐԸ

(ԵՐԱՆՈՒՐ. — Այլ. քննարկութեան արժանի է սպառնալից մը "ամէկ քաղաքի" ու այս գանկերը լողովի կուտայ, ալիք տալու համար, եւ որպէս Պատմական Յիշատակ՝ իր մեծամայրով կը լուսանկարէ զայն: Ապա Կ. Պոլսոյ մէջ մեծցնելով՝ կը կտրէ իր սալովն մէջ: Զինադպարին հայ մը առիթը գտնելով՝ զարդազարդ լուսանկարիչի մը ընդո՞ր յալել կուտայ զայն, որոնց օրինակներէն մին Լ. մեր այս քանկագիրն եւ խորհրդաւոր հնարք, որ առաջին անգամ "Լիբանան" ի մէջ կը տեսնուի. Մ.)

Անապատի գիւղեր

ԱՆՈՆՑ ԱՐՁԱՆԸ

Gloria Victi

Հոս է ահա՛ Տէր Զօրք՝ այն մեծ դահճատունը ուր դիւային եղեռնը նիւթուեցաւ: Ահա՛ կամուրջը այն ահաւոր ջարդատան՝ որուն տակէն մեր Եփրատն է որ կը սուրայ եւ ուրիշ անցնողը ալ չի վերադառնար: Դժոխսային արհաւիրք մը կայ հոս, այս մահուան կամուրջին շուրջ, մի՛ մօտեւար անար:

Ահա՛ Բապտիստի գիւղացի օձի պէս որուն կողերուն վրայ մահատաննեւրը կանգնած են: Հոս են Սուրբը, Հէտը, Տարտան ու Հասիճն:

Տե՛ս Բէս-իւլայնէն մինչեւ Պուս-սեյտա Բապտիստի օձազարդ արհիւրուն դիւային կան դեռ, ոսկորներ որոնք կը մնան այսօր եւ գետը զլացած է տանել մինչեւ Եփրատ՝ միայնակ համար գետնամոյլներու անհամար քաղմութեան՝ որ Պարսից ծոցը կը հանգչի:

Եկու՛ր ուղեւոր, ամբապնդէ սիրտդ ու բռնէ հոգիդ՝ որ չ'արտատուես, եւ կո՛ւր քայլ առ քայլ շրջինք Տէր Զօրք՝ կամուրջն փոխելի, Սուրբը, Մահաթը, Ատիտատիան ու Հասիճն ու հասնինք մինչեւ Սինճար՝ ուր գերդ երկնաւոր հանգրուան ապաւտանած են երեք հարիւր հազար մեր նահատակներուն յետին խնամքները:

Անապատի անտառման արարածութեան մէջ ինկած են բոլորը, բոլորը ու մէկ քանիներ միայն փոթորկէն ազատած նետուած են մինչեւ Սինճար, աւազներու վրայ բարձրացած այդ լեռի՝ որ պատմական պիտի մնայ քանի կապրէին Հայն ու իր նահատակները:

Տե՛ս, ահա այն շէնքը որ Զէրքի Թէաքի Մահմուտ, Մուստաֆա, Մահմէտ ոճրագործներ կը խորհրդակցէին թէ ի՞նչպէս անասելի եղեռններով փնջան, անհետացնեն երեք հարիւր հազար Հայեր, ամենն ալ հոգ ինկած՝ Հայ գաւառներէ գերդ արտադրական: Զէ, մի՛ նայիր շէնքին, անոր պատերին

Չափահաս որբերը. — Մեր հայրը ախարի մէջ Թուրքերը գաղկին: Նոր որբեր. — Մեր հայրը՝ ախարէն վերջ... հայերը գաղկին:

մօր կը բուրեն, ու անոր առատազնիւ ու տախտակամաճը արեան կարմիրն ունին:

Տե՛ս, ընկեր, ահա այն վայրը ուր հաւաքեցին Հայ աղբիւրները: Տէր Զօրի կարմիր որբանոցն է ան, որ հինգ հազար մատաղ էակներ ժողովեցան՝ ոչ թէ խնամուելու, այլ հաւաքական մահուան նետուելու համար: Ընկեր, զգա՛լ սիրտդ, մի՛ փղծե՛կիր, ու տե՛ս հոս՝ առ բակին մէջ այդ խեղճ էակները կմախքներու պէս թափառած են, անասունի կղզանքի մէջ հատիկներ որոնելու: Հոն ընկեր, այդ Քէզ պոթիկները, ո՞վ ոճիր, իրարու կղզանք կերած են: Բայց կեցիք, օր մըն ալ անոնք աղբակաթերու մէջ լեցուած տարուած են կամուրջին անդին՝ ու հոն դժոխսային բոցերու մէջ անհնայնացած: Անոնք մէկ սալային

հատ մը կ'ապրի՝ դեռ, պոթիկ հոգի մը՝ որուն լեզուն առած է սարսափը:

Մօտենանք կամուրջին, քայց մի՛ դողար ընկեր, մեր քաղաք աւազներուն վրային երեք հարիւր հազար Հայեր մահուան զայցին: Տե՛ս ինչպէս այդ մահուան կամուրջն անգամ փրկեց իր չորած է անցնող Հայերու ծանրութեան: Տե՛ս ինչպէս դարձաւ Եփրատ տրոմաճայն հեծեճանքով կ'անցնի ասկէ ու կը տեսնեն ինչպէս սարսափը կը մտնէ մեր երակներուն մէջ՝ ու կը սարսափե՛ր ակամայ:

Անցնինք ահա Մահաթ ու կամուրջն մինչեւ հոս՝ վրաններ, վրաններ որոնք պատանքներու պէս ցցուած են կարծես արեւուն դիմաց, մահուան համբան է ասիկա:

Զգո՛ւ՛՛, մի՛ կոխիր գետին՝ ոսկորներու վրային կանգնելը: Ահա Մա-

նաթի տունները որոնք հայ լեռներին են շինած ջարդու համբու որպէս օթեւան, անոնց հետքերը կը թան դեռ ու ոչ մէկ շուն կը բնակի այդ փլուզած խողովներուն մէջ, որովհետեւ զարհուրանք մը կ'ապրի հոս:

Ահա՛ Սուրբը, ահա՛ Տէրարիան ու Հասիճն: Տե՛ս եղբարմայրերն են ասոնք, ուր ջախջախուած են կամուրջն անցնողները:

Դիտե՛՛ ընկեր, Զէյէնին հետքերը: Տե՛ս, աւազներու վրայ մորթուած դիակներու կարմիր կայ դեռ:

Վե՛ր առ ալքերդ, բուրները անվերջ, անձայնք բուրներ, բուրներ՝ կազմուած գանկերէ, բուրներ շինուած ոսկրակոյտերէ: Ձոր չկայ երբեք գի անապատի հովը ծորերն է լեցուցած զայն գանկերը:

Մի՛ հեծկոտար, կը խե՛ս, ծայներ կուգան: Ունին դիտ, գանկերը կը խե՛

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

«Անցորդ, պատմէ՛ Սպարտայի՝ թէ մենք ինկանք՝ իր օրէնքները յարգելու համար:»

Այսպէ՛ս դրսւած է Թէրմօքիէի կիրքին մէջ՝ ուր՝ Լէօնիտաս ինկաւ իր գունդով, պարսիկներու դէմ մղելով անհաւասար կռիւ:

«Անցորդ, ըսէ՛՛ վերապրողներուն թէ մենք, մէկ միլիոն հայեր, ինկանք իրենց անուան համար...»

Այսպէս պիտի դրէ պատմութիւնը մերիներու մասին:

Բայց ի՞նչ հարկ սպասել պատմութեան՝ երբ մենք դեռ կը լսենք զայն տասնեւեց տարիներու մօտաւոր անցեալէ մը, մե՛նք, իրենց տառապանքին ընկերները, մենք՝ իրենց անաւոր հոգեվարքներու ականաւտները:

Այսպէս մահուան եւ կեանքի աշխարհներուն միջեւ նպատակի եւ ձգտողի միջոց շղթայաւորում մը կայ՝ երբ անոնք կը պոռան մեր Լուսինն:

«... Մենք ինկանք՝ հայ անուան համար:»

Ու այդ աղաղակը ողբերգական է, երբ մահուանը կ'անդադրանանք թէ մենք ամէնքս կը խուսափինք զարուստի ծամբաներէ՝ ականջիս սարսափահար գոցած մենք ամէնքս կը սուղուինք դէպի մօտացուելուն... Մեր անհատական կեանքի առօրեայ հիմնուրը եթէ մոռցնել կուտայ մեզ շատ քան, անոնք սակայն կը մնան մեր հոգիի ամէն խորհրդաւոր անկիւնը:

(Շար. Բ. Էջ)

սի՛ն: Անոնց ճիւղերը չենք կրնար հասկնալ մենք, զի արհաւիրքը բռնած է մեզ: Անոնց ողբերը կարծես չըզապատած են մեզ, մի՛ վախճար ընկեր, մերիներն են անոնք, տե՛ս ջախջախուած գանկը ինչպէս կը նայի մեզի, կուգէ խօսել կարծես:

Պոռնարհիւր ընկեր, ծուռ չորիք հոս գանկերու այս անառնամանութեան մէջ՝ հոս կեդրոնն է այն մեծ գեղարվեստական, որ կ'երկարի Բէս-իւլայնէն մինչեւ Պատմաբան եւ Զօրքն մինչեւ Սինճար: Համբուրներ այս հոգը, ան սրբացած է հայ արիւնով, ու ելի՛ր ոտքի արցունքն ալքերնու մէջ մեկնինք մինչեւ Բէս-իւլայն, քիչ մըն ալ դէպի հիւսիս՝ ուր կը փայլ Հայ դրօշակը:

Տէր Զօրի դիմաց, կամուրջն անդին, Հէտատիան կեդրոն ունենալով մինչեւ Բէս-իւլայն՝ աւազներու տակ՝ կը ննջեն մեր նահատակները, շիրիմներ չունին անոնք, ոչ ալ զերեզմանաբար, կամ նոյն իսկ հողակոյտեր: Անոնք անհետացած են եւ խառնուած աւազուտներին հետ: Միայն զանգե՛ր, գանձեր կը յամառին թաւ ու կը գոչեն մեզ:

Այս նահատակները այցելու չունին երբեք, միայն բորենիներ, բորենիներ, որոնք ալ չեն այցելու, զի լոկ գանկեր թաղած են անոնցմէ:

Ո՞ր Հայը մեռեալ մը չունի այս զարմուրտի գերեզմանատան մէջ:

Եկե՛ք, ուխտապաշտ մը կանգնենք հոս, Հետատիա եւ արծան մը՝ Տէր Զօրի դիմաց, կամուրջն անդին, ու գրենք այդ նահատակներու արծանին վրայ:

Երեւ հաւիւր հազար Հայեր Հոս կը ճնջեն գերդ ճահաջակ Փա՛ղ մի՛նք անցնէ եւն պարսկերէ կը ծածանի Հայ Իրօտակ:

ՍԱՀԱՎ-ՄԵՍՐՈՊ

ԶԻ ԴԵՅԵ, 1918Ի Զօր

ՆԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՐԿԱՆԵՐԸ

Ամերիկայի հարաւորագէտները մէկը, հնարել է մի տեսակի դրամարկ, որ երբ գողը ուզի քացել կոտորել կամ տնդից շարժել դրամ արկղից դուրս գալ կորացնելու եւ ուշաթափեցնելու գործընթիւն ունեցող մի գաղ:

Վերջերս, Շիքագոյի դրամատնե-րից մէկի մէջ, գողերը փորձել են քացել մի նման դրամարկ, բայց բո-լորն էլ կորացել եւ ուշաթափուել են. իսկ ոստիկանները վրայ հասնելով ձերբակալել են նրանց:

ԺԱՄԸ 600 ՔԻԼՈՄԵՏՐ

Ֆրանսուս Ստար հարաւորագէտը, հնարել է մի գաղմարայի ինքնաշարժ: Այդ ինքնաշարժը ունի երեք մօթօն եւ իւրաքանչիւրը նրանցից ունի 800 ձիու ուժ:

Միջուկ հիմա ամենահարգաւազ ինքնաշարժը, Անգլիացի Քամբելի հը-նարածն էր, որը ժամը 424 քիլոմէթր ատարածութիւն էր կտրում. Ֆրանսուս Ստարի ինքնաշարժը ժամը 600 քի-լոմէթր է վազելու. որով հաւանական է շահի արագութեան առաջին մրցա-նակը ցամաքի վրայ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՐԿԱՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՅՈՒՆ ՄԻ Զ

Պալմորայի երիտասարդ Դուքսը, հակառակ շատ բարձրերէն եկած ընդդիմութիւններու, ո'չ միայն ա-մուսնացաւ միջակորեար դասակարգի պատկանող աղջկան մը հետ, այլ եւ ուզեց զայն անպատճառ թագաւորին ու թագուհիին ներկայութեան ըն-դունիլ տալ:

Բնական է արքայական գոյգը ընդդիմացաւ այս պահանջին, ու այն ատեն է որ երիտասարդ դուքսը յիշեց թէ իր ընտանիքը առանձնաշնորհ մը ունի:

Ատենին, Անգլիոյ Կարոլուս Բ. Թագաւորը, որսորդութեան մը ըն-թացքին, ճամբան կորսնցուցած էր անտառի մը մէջ ու գիշեր ատեն, ցուրտէն դողաւոր եւ անօթի փորով, գիւղացիի մը դուռը զարկած էր:

Գիւղացին, անկողինէն ելլելով ու իբր հագուստ ունենալով միայն շապիկ մը, դուռը բացած ու հիւրըն-կալած էր այդ անձանօթ ճամբորդը:

Մեկնումի պահուն, թագաւորը ո'չ միայն ինքզինքը ճանչցուց, այլեւ ազնուականութեան տիտղոս տուաւ այդ գիւղացիին, անցնելով որ, ի յիշատակ իր կողմէ ասպնջականութեան, իրաւունք կը տրուէր իրեն եւ բոլոր իր սիրուելի անդրանիկ ա-րուներուն, Անգլիոյ Թագաւորներուն ներկայանալ այն ձեւով, որով ինք՝ գիշեր տոնն դուռը բացած էր. այ-սինքն՝ միայն շապիկ մը հագած...:

Պալմորայի Դուքսը ուղղակի սե-րունդէն ըլլալով այս գիւղացիին, իմաց տուաւ պալատը, թէ՛ յենով աւանդական իր իրաւունքին վրայ, մտադիր է... Հապիկ մը միայն հա-զած պալատ ներկայանալ, եթէ մեր-ժեն ընդունի իր կինը:

Այս սպանալիքին վրայ, թա-գաւոր եւ թագուհի տեղի տուին, ու դեռաւոր Դուքսին ընդունուեցաւ արքունիքին:

Իսկ Հըքքըն ընտանիքին պետը, շատ նախանձախնդիր է իր այն ա-ռանձնաշնորհին, որ տարին անգամ մը իրաւունք կուտայ իրեն ընկերա-նալ Թագաւորին, այն պատիկ յար-կաբաժինը, ուր... Նոյն ինքն թա-կադիրները հետիտոն կ'երթան...:

ԴԻՄԵՆՏԻՔ ԱՐՐԱՆԱՍ Ս. ԹԵՔԵՆԱՆԻ ԽՆՃՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակի նպարեղէններ շատ աժան գիններով, շիւրջ ինքնուրոյ

Պատրայ քրտկայի գծին վը-րայ, քիւ 92 գոց բալչարդիմաց օտկայի դիմաց:

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՍԶԷՍԵ Ն ԿՕՇԿԱԿԱՐ

Սուգ էլ—Էրմէն Նօ. 5 Պէյրուէ

Ճարտարագէտներ, գործարարներ եւ մեքենագէտներ ԴԻՄԵՆՏԻՔ ՏՈՒՆԱՐԱՆ Ս. ՍԱՊՊԱՐ

Ուր տեղ պիտի գտնէք գոր-ծածուած եւ նոր կոյուղի-ներու յատուկ կախա-րիչներ եւայլն:

Կը շինուին եւ կը նորոգուին զանազան տեսակի մէքենաներ, մօ-թօրներ, բրէններ եւ բօմբեր: Փողոց էմբասանաց, Մարտոն Պէյրուէ Փոսթարկ 483

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱԶԳ. ՆԱԽԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

BYRON LINE - GREEK LINE

ԵՐԹԵԼԵԿՈՒԹԻՒՆ “ԲԱԹՐԻՍ 2” ԵՒ “ԱՆՏՐՈՍ” ՃՈԳԵՆԱԿԵՐՈՎ

ՊԵՅՐՈՒԹ-ՄԱՐՍԵՅ

Շոգենաւեր	Ժամանում	Պէյրուէ	Մեկնում	Ուղեգիծ	Մարտիլ կը հասնի
Բաթրիս 2	7 Մայիս	7 Մայիս	7 Մայիս	Աղէքսանդրիա-Բիրէ	14 Մայիս
Անտրոս	21 Մայիս	21 Մայիս	21 Մայիս	Աղէքսանդրիա-Բիրէ	29 Մայիս

ՊԵՅՐՈՒԹ - ՆԻԻ-ԵՐՐԷ

Շոգենաւեր	Պէյրուէն մեկնում	Բիրէ ժամանում	Շոգենաւեր	Բիրէ մեկնում	Նիւ-Եորք ժամանում
Անտրոս	10 Ապրիլ	14 Ապրիլ	Պիրոն	16 Ապրիլ	30 Ապրիլ
Բաթրիս	28 Մայիս	1 Յունիս	Պիրոն	1 Յունիս	15 Յունիս
Բաթրիս	8 Յունիս	12 Յունիս	Պիրոն	12 Յունիս	26 Յունիս
Բաթրիս	20 Օգոստոս	24 Օգոստոս	Պիրոն	24 Օգոստ.	7 Սեպտ.
Բաթրիս	30 Սեպտ.	3 Նոյեմբ.	Պիրոն	3 Նոյեմ.	18 Նոյեմ.
Բաթրիս	11 Նոյեմբ.	15 Նոյեմբ.	Պիրոն	15 Նոյեմ.	29 Նոյեմբ.

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հիթթի ԵՂԱՐՏ Մարաթ փողոց - Նամակատուի թիւ 511 Պէյրուէ

COMPAGNIE GENERALE TRANSATLANTIQUE

ԹՐԱՆՍԱԹԼԱՆԹԻԿ ԾՈՎԱՅԻՆ ԸՆԴ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ա) ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ Հալիւ-Եօրֆ Եօրեայ րաւոց բորատարական փոխադ-րութիւն, կառուար Գալեռով «Իլ Տը Ֆրանս» «Բաթր» «Ֆրանս», «Շամբլէ», «Լաբայէ»:

բ) ԳՈՒՊԼ-ՄԵՔՍԻԿ ամառական բորատա-րական սպասարկութիւն:

գ) Չամառան երթելի խաղաղակի վրայով Անվերսէն ու Հալիւ-Եօրֆ — Գրիսպոպոլ Լիպէ-րա, Կուաթէմալ, Լուս աւեմալ, Սան Ֆրան-ցիսկո:

դ) Գաղապաղա (Մարոկ): Թիւնի, Սիւէ-Օրան, Պրազուր, Ֆիլիքսէլէ եւ Պոնը (Ալժէրի Թիւնիքի):

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄԵՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Հասցէ. Պր. Ս. ԷՏԵՆԱՐԻՆ Compagnie Génér. Transatlantique Khan-Tabet—Beyrouth

LA VELOUTY DE DIXOR

1 ՈՒ ՎԵԼՈՒԹԻ ՏԸ ՏԻՔՍՈՐ

Այս գիւղացի քրէմը կը պահպանէ կուրծքը, բազուկները եւ երեսը: Արեւին եւ հովիւն վնասներուն դէմ եւ մարդուն գոյնի, մաքրութեան, խնդափայլ տեսք մը կուտայ:

Պոյնէրի փոխած են ճերմակ, փղոս-կրագոյն, դեղնագոյն եւ բնական: Բոլոր դեղագործներուն քով կը ծախուի:

Միակ աւանդապահ

ԻՄալիամի Եղրայրներ

Ճօշ փողոց - ՊԵՅՐՈՒԹ

ՈՒՇԱԳՐԱԿ ԶՕԴՈՒԱԾԱՇԱՐԻՔ ՄԸ ՊԵՅՐՈՒԹ “ԷԼ-ԱՎԿԱԼ”, ԱՐԱԲԵՐԵՆ ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

Բ. ԶՕԴՈՒԱՇ, 23 ՓԵՏՐԱՄԵ

ՀՆՁԱԿ ԵՒ ԴԱՇԵԱԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒՆ ԹԻԻՆԵՐԸ-ԱՆՈՆՑ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ, ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հնչալ անունը կ'արձագանգէ Լի-բանցիներու եւ Սուրիացիներու ա-կանջին այն արիւնայեղ դէպքերուն առթիւ որոնք տեղի ունեցան այս կուսակցութեան եւ դաշնակ կուսակ-ցութեան կողմակիցներու միջեւ, եւ մասնաւորապէս վերջին ընտրութեանց առթիւ: Սուրիացիները եւ Լիբանան-ցիները կը փափաքին տեղեկանալ թէ ինչ են այս կուսակցութիւնները, բայց չեն յաջողիր, որովհետեւ հայե-րը իրենք իրենց մէջ մեկուսացած կ'ապրին: Անորժանաւ ըլլալով այս տեղեկութիւնները ունենալ, յաջողե-ցաւ արժանաւատ աղբիւրներէ ին-ձի տրուած պատմական վաւերագրե-րներէն բաղել հետեւեալ ճշմարտու-թիւնները:

Սուրիան Համիաթ Հայերու հան-

դէպ բռնած ընթացքը եւ կոտորած-ները հայերու գլխաւորները գործի մղեցին: Անոնք գիտէին այլեւս թէ իրենց կացութեան բարւոքման հա-մար չէին կրնար յոյս դնել ոչ Օս-մանեան պետութեան վրայ որ զի-րենք ճնշելու կ'աշխատէր, ոչ ալ եւ-րոպական մեծ պետութեանց վրայ, ո-րոնց համակրութիւնը խօսքի սահմա-նէն անդին չէր անցնէր, ուստի վրե-նցին բռնի ուժով բարեբալ իրենց վիճակը, յոյսերնին միմիայն իրենց վրայ դնելով եւ ոչ ուրիշին վրայ:

Հայերը այս համոզման առաջնոր-դողը եկած էր Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Խրիմեան որ 1876ի առաւելութեան պատերազմէն վերջ Հայերը ներկա-յացուցած էր Պէրլինի մէջ: Անիկա տղի ունեցած խժոժութիւններուն պատճառով անձամբ գնաց Հայաս-տան եւ Հայերու երեւելիները ի մի հաւաքելով նշանաւոր ճառ մը խօ-սեցաւ եւ ըստ հետեւեալ պատմական խօսքերը. «Երկաթը միայն կրնայ զորեղ կրակին դէմ ուրիշ բանով

չենք կրնար մեր կացութիւնը բար-ւորել մեր ժողովուրդը պահպանել, բայց միայն բռնի ուժով»:

Խրիմեան այս խօսքերը Հայե-րու վրայ ունեցան մեծ տպաւորու-թիւն: Ասոր վրայ, Հայերու գլխա-ւորները իրարու քով եկան եւ իրենց մէջ կազմեցին բաղադրական կուսակ-ցութիւն մը՝ որուն անուն տուին «Հնչալ», այս բառը հայերէն կը նը-շանակէ «զանգակ», եւ ինչպէս որ զանգակը կ'արթնցնէ քնացողները, այս կուսակցութեան հիֆաղիները ուզեցին հայրենասիրական զգացում-ները արթնցնել Հայերու սրտին մէջ եւ այս կերպով բռնի ուժով ձեռք բերել իրենց հայրենիքին անկախու-թիւնը:

Անոնք իրենց ծրագրերը կազմե-ցին ընկերակարական սկզբունքներու հիման վրայ եւ իրենց պարագլուխ քննարկին առաջադր. Նապարէկ-եանը եւ ապստամբութեան դրօշը պարզեցին Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ, այդ դրօշին շուրջ հաւաքուե-ցան ստուարաթիւ հայեր որոնք սա-կայն ընկերակարութեան ուրիշ բան չէին հասկնար, բայց միայն ապս-տամբութեան դրօշին շուրջ բոլորեալ իրենց երկրին կացութիւնը բարւո-քելու համար:

Խրիմեան Պատրիարքի ճառին ազ-դեցութեան տակ կազմուեցան նաեւ զանազան հայրենասիրական խմբակ-ցութիւններ, որոնց նպատակն էր միեւնոյն նպատակին համար հետա-պնդել հայրենու անհրաժեշտ բարե-նորոգմանց իրագործումը եւ Հայաս-տանի մէջ վարչական ընդարձակ ինք-նավարութեան մը հաստատութիւնը Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ: Այս զանազան խմբակցութիւնները, յետ խորհրդակցութեան եւ համաձայ-նութեան, իրարու հետ ձուլուեցան եւ 1700ին կազմեցին «Հայ Յեղափո-խական Դաշնակցութիւնը»: Այս կեր-պով իրարու կը միանային թրքական հողամասին պատկանող Մեծ Հայաս-տանի եւ առաւելագոյն սահման-ներուն մէջ գտնուող Կովկասի Հա-յերը:

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցու-թիւնը հրաւիրեց Հնչալեան կուսակ-ցութիւնը միանալու եւ գործակցելու իրեն հետ եւ սակայն Հնչալեան կու-սակցութիւնը չ'ընդունեց Հայ Յեղա-փոխական Դաշնակցութեան մէջ ձուլ-ուելու այս առաջարկը, ըստ որում երկու կողմերը անհամաձայն էին ին-կերկարական դադափարին շուրջ գոր-Հնչալեանները կ'առաջարկէին մտնել միացեալ կուսակցութեան ծրագրին

մէջ, մինչդեռ Հ. Յ. Դաշնակցու-թիւնը զանազան պատճառներով կը մերժէր ընկերակարական սկզբունքնե-րը: Այս կերպով իւրաքանչիւր կու-սակցութիւն պահեց իր առանձին գո-յութիւնը եւ գործունեութիւնը միեւ-նոյն հայրենասիրական նպատակին շուրջ:

Դաշնակները երբեմն կը կոչուին նաեւ դրօշական, իրենց հրատարա-կած պատմական օրկանին անունով: Եւ որովհետեւ հայերը Թուրքիոյ մէջ չէին կրնար ազատօրէն բոլորեալ կուսակցութեանց դրօշին տակ, մա-նաւանդ Սուլթան Համիտի օրով, Հնչալեանները իրենց կեդրոնը հոս-տատեցին Լոնտոնի մէջ, այնտեղէն իրենց հայրենասիրական փրօփակա-նեց կատարելու համար, նոյն պատ-ճառներով Դաշնակցութիւնը ալ իր կեդրոնը եւ պաշտօնաթիւրքը փո-խադրեց Բարիք:

(2) (Եւրոպայի)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք “Լիբրման,ը